

รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

คะนอง พิณ**

(วันรับบทความ : 29 พฤศจิกายน 2560 /วันแก้ไขบทความ : 26 เมษายน 2561 /วันที่ตอบรับบทความ : 11 กันยายน 2561)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)สภาพการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ 2) ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และ3) รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จากคณะผู้บริหาร ข้าราชการ ประธานชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ และผู้สูงอายุ ผลการศึกษา พบว่าสภาพการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐและการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพ ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านผู้สูงอายุ คือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการของผู้สูงอายุในหลายๆด้าน แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุต้องการทางด้านจิตใจ คือ ควรมีการตั้งชมรมผู้สูงอายุต่างๆ เพื่อเป็นการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

คำสำคัญ : รูปแบบ/ สวัสดิการผู้สูงอายุ/ เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนและส่งเสริมการวิจัย จากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2559

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Models of Welfares for the Elderly a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province*

Kanong Pilun**

(Received Date : November 29, 2017, Revised Date : April 30, 2018, Accepted Date : September 11, 2018)

Abstract

This research aimed to study the procedures, operation, problems, and development guidelines of the management of the welfare of elderly persons a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province. by means of in-depth interview and focus group discussion. The study involves people in the community including government officers and executives, and people comprising the community leaders, the community welfare fund committees and elderly persons. The study found that: The most common way to manage the welfare for the elderly persons were paid allowances and trained in health care programs, in order. Problems that were found in the welfare management of the elderly were the lacks of health benefits, revenue, recreation, social and family stability, and security. Models of Social Welfares that were identified were mental care which included the establishment of a senior citizen's club for participation in activities.

Keywords: Model/ Welfares for the Elderly/ Nongkungsri Municipality

---

* This article is a part of the research, entitled "Models of Welfares for the Elderly a Case Study of Nongkungsri Municipality, Nongkungsri District, Kalasin Province" under the financial support of Collage of Politic and Governance, Mahasarakham University, fiscal year 2015.

** Assistant Professor, Collage of Politics and Governance, Mahasarakham University.

บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมประชากรชราภาพ (ageing population) แล้ว จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว อายุขัยเฉลี่ยของประชากรรวมและผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ และจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากการศึกษาขนาดและแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุจากสำมะโนประชากรประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2503 - 2543 และการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2543-2573 แสดงให้เห็นถึงประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีเพียง 1.5 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 5.4 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น แต่ขนาดของประชากรตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น 7 เท่าตัว หรือประมาณ 7.6 ล้านคน ในพ.ศ. 2552 เป็นปีที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงประเทศไทยมีผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และการเพิ่มขนาดและสัดส่วนประชากรสูงอายุไทย ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลจากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2543-2573 แสดงให้เห็นว่า อีกประมาณ 15 ปี ข้างหน้า หรือใน พ.ศ. 2568 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 14.9 ล้านคน หรือคิดเป็น 2 เท่าของประชากรสูงอายุใน พ.ศ. 2552 และใน พ.ศ. 2573 จะเพิ่มเป็นประมาณ 17.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 25 (ประมาณ 1 ใน 4) ของประชากรไทยทั้งประเทศ(มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2552, น.8)

การเพิ่มสัดส่วนประชากรสูงอายุในประเทศไทย เป็นผลมาจากอัตราเพิ่มประชากรสูงอายุสูงกว่าอัตราเพิ่มประชากรรวมของประเทศ และหากศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเพศและอายุของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ระหว่าง พ.ศ. 2543-2573 จะพบว่า ประชากรสูงอายุในวัยปลายหรือที่มีอายุมากที่สุด (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีการเพิ่มขนาดและสัดส่วนเร็วกว่าประชากรสูงอายุก่อนหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ประเทศไทยไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ที่มีขนาดและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่ประเทศไทยยังมีการสูงอายุขึ้นอย่างรวดเร็วในกลุ่มของประชากรสูงอายุอีกด้วย

ผู้สูงอายุมักถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่เสื่อมสภาพแล้ว ซึ่งต้องได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้สูงอายุ คือ แหล่งสะสมความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นลูกหลานที่มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือพัฒนาสังคมและประเทศชาติอีกกลุ่มหนึ่ง ผู้สูงอายุควรได้รับการฟื้นฟูด้วยเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการ คือ ในฐานะกลุ่มที่มีแนวโน้มสูงขึ้น เป็นคลังปัญญาของกลุ่มชน และเป็นเรื่องของวัฒนธรรมไทย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้ของประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี นำมาซึ่งความสุขทั้งกายและใจ และจะเกิดขึ้นเมื่อคนนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการของตน โดยเมื่อพิจารณาถึงความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่ามีความต้องการ 2 ประเภท คือ ความต้องการพื้นฐานและความต้องการขั้นสูงสุด เช่น ได้รับการดูแล

เอาใจใส่จากบุตรหลาน มีรายได้พอใช้ มีบริการสุขภาพที่รัฐจัดให้ มีบ้านพักอาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านสุขภาพ เช่น ได้รับความรู้ คำแนะนำจากแพทย์ พยาบาล และต้องการตรวจสุขภาพประจำปี มีความต้องการด้านสังคม ต้องการให้ชุมชนมีหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ต้องการสถานที่พักผ่อนออกกำลังกาย มีความต้องการด้านจิตใจ เช่น ต้องการความเคารพยกย่องจากครอบครัวและสังคม และต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านการเงินและการงาน เช่น ต้องการเงินช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน ต้องการการเกื้อหนุนจากลูกหลาน ต้องการให้รัฐจัดหางานให้ (เกษม แก่นบุญ, 2552, น.2)

ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรีก็เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในหลายๆที่ ที่มีความต้องการด้านกายภาพ ต้องการเบี้ยหรือเงินเพื่อยังชีพ ต้องการด้านจิตใจ ต้องการความอบอุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ด้วยการมีสุขภาพดี มีรายได้พอเพียง ไม่มีภาวะกดดันด้านจิตใจและการได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวและเพื่อน ซึ่งปัจจุบันค่อนข้างเป็นปัญหาของชุมชนหนองกุ้งศรี

โดยเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี มีอาณาเขตและที่ตั้งอยู่ใน อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประวัติการก่อตั้งที่ยาวนานกว่าร้อยปี เมื่อปีพุทธศักราช 2462 ได้มีคาราวานอพยพประชาชนมาจากอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยการนำของนายพรม วงศ์ขารี และนายจารย์ทัน อุปจันโท อพยพมาจาก อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เคลื่อนย้ายมาร่วมกันก่อตั้งที่อยู่อาศัย ซึ่งได้สถานที่ตั้งบริเวณป่าทุ่งเป็นชัยภูมิที่ตั้งหมู่บ้าน เป็นภูมิศาสตร์ที่มีลำหนองแสนล้อมรอบ เหมาะสำหรับการก่อตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรบริเวณที่ตั้งหนองกุ้งศรีมีหนองน้ำและป่าทุ่งล้อมรอบชาวบ้านจึงเรียกว่า “หนองกุ้ง” และต่อมาในหมู่บ้าน หนองกุ้งได้จัดการประกวดนางงามประจำหมู่บ้าน และคนที่ได้ตำแหน่ง คือ นางสาวบุญสี จึงได้จัดตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านหนองกุ้งศรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 15 ครัวเรือน ขึ้นตรงกับ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2516 ซึ่งชุมชนก็หนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ และได้ยกฐานะมาจากสุขาภิบาลหนองกุ้งศรี ได้จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2542 โดยได้ลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 132 วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2528 มีพื้นที่ 13 ตารางกิโลเมตร ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลของเทศบาลตำบล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรีมีกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กเล็ก และผู้มีโรคประจำตัว ผู้ด้อยโอกาสรวมจำนวน 950 รายโดยมีรูปแบบที่สนองความต้องการของผู้สูงอายุเช่นกัน โดยมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่น เช่น มีความต้องการด้านสังคม มีความต้องการด้านจิตใจ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้มีส่วนที่เป็นกิจกรรมอื่นๆ ตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เช่น บุญกฐิน

ที่ชุมชนจะร่วมมือร่วมใจจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้สูงอายุจะมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นผู้นำในการดำเนินงาน และได้แสดงภูมิปัญญาของตนในการทำกิจกรรม จักสานเครื่องถักและกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้การศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (focus group interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าวิจัยผ่านเอกสาร (documentary research) อันประกอบไปด้วย เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ ข่าวสารต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการโดยชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในอดีต ข้อมูลด้านบริบทชุมชน ลักษณะทางกายภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จัดหมวดหมู่และจัดเชื่อมโยงตามขั้นตอนและลำดับเวลา โดยนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group interview) โดยติดต่อขอสัมภาษณ์ นักการเมืองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ข้าราชการ ประธานกลุ่มต่างๆ รวมตลอดทั้งผู้สูงอายุในชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยอาศัยการสังเกตการณ์ (observation) ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

ผลการวิจัย

สวัสดิการผู้สูงอายุนั้นมาจากฐานคิดเดียวกัน คือ ฐานคิดที่ต้องการที่จะสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงร่วมกันของผู้สูงอายุและคนในชุมชน สร้างกระบวนการในการจัดการตนเอง อยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพิงพึ่งพา อันเป็นทุนทางสังคมของผู้สูงอายุและชุมชนที่มีอยู่เดิมเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใยวิถีชีวิตผู้คนเข้ากับธรรมชาติ ความเชื่อ ศาสนาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่ไม่ได้มองเรื่องเงินเพียงอย่างเดียว จากการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุงศรี มีฐานที่สำคัญดังนี้

1. ฐานขององค์กรการเงินชุมชนและการบูรณาการกองทุน

จากกลุ่มสังจะสะสมทรัพย์ที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อจัดสวัสดิการโดยเฉพาะ ได้มีการนำผลกำไรขององค์กรการเงินมาจัดสวัสดิการ สร้างวินัยในการออมของสมาชิกเพื่อให้ได้สวัสดิการ จนเกิดการขยายเชื่อมโยงบูรณาการกองทุนภายในชุมชน เพื่อนำดอกผลมาเป็นกองทุนสวัสดิการกรณีตัวอย่างรูปธรรมที่กลุ่มออมทรัพย์เป็นฐานในการจัดสวัสดิการมีค่อนข้างหลากหลายเช่น เครือข่ายกองทุนชุมชน เครือข่ายกองทุนชุมชนเมืองกาฬสินธุ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านตำบลหนองกุงศรี และนำไปสู่การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การช่วยเหลือรายศพ การแจกของขวัญเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น

2. รูปแบบ “ออมวันละบาท” และกองทุนสังจะวันละบาท

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ใช้แนวคิดสังจะวันละบาท โดยเทศบาลตำบลหนองกุงศรี ได้มีจัดโครงการสวัสดิการชุมชนออมเงินวันละบาทขึ้น เพื่อเป็นกองทุนสวัสดิการช่วยชาวบ้านที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ โดยการสะสมเงินเพียงคนละ 1 บาทต่อวัน อีกทั้ง ยังมีสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ถูกทอดทิ้ง ที่ยังไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จะได้รับความช่วยเหลือเดือนละ 30 บาท โดยฝากเงินให้เป็นเงินออม เพื่อให้ได้รับสวัสดิการเหมือนบุคคลทั่วไป โดยที่ผู้พิการนั้นไม่ต้องส่งเงิน ซึ่งปัจจุบันนี้มีสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนกว่า 2,000 ราย และมีเงินหมุนเวียนจากการออม ของคนในชุมชนเป็นเงินกว่า 6 แสนบาท นอกจากนี้ยังได้รับเงินสมทบจากรัฐบาลอีกกว่า 6 แสนบาท

3. การช่วยเหลือสาธารณะ (public assistance)

เป็นการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ด้อยโอกาสทางสังคม และไร้ที่พึ่ง รูปแบบของสวัสดิการที่มีอยู่คือ 1) เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการจ่ายเงินแบบให้เปล่า ตามมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2554 ให้กรมส่งเสริม

การปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.) จ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 600 บาทต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 700 บาทต่อเดือน ผู้ที่มีอายุ 80-89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 800 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 1,000 บาทต่อเดือนโดยให้มีผลบังคับใช้ นอกจากนี้ยังมีกองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุกรณีเดือดร้อนจากการทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายและถูกทอดทิ้ง

4. กองทุนสวัสดิการจากฐานกองทุนผู้สูงอายุ

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีครอบครัว ชุมชนเป็นผู้จัดการในการจัดบริการสังคม ให้กับผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายของผู้สูงอายุ โดยใช้เงินกองทุนเป็นเครื่องมือ มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด ผู้จัดการและรับประโยชน์ โดยมีบริการสำคัญๆ เช่น ศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มสร้างงานของผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยกองทุนมีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) สนับสนุนเงินอุดหนุนโครงการให้องค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุในลักษณะกลุ่ม ชมรม ศูนย์บริการ ศูนย์เอนกประสงค์ในชุมชน
- 2) การให้ทุนประกอบอาชีพ ประเภทกู้ยืมรายบุคคล และรายกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่กองทุนให้การสนับสนุน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การให้การสนับสนุนโครงการ กรอบวงเงินที่ให้การสนับสนุน ซึ่งแบ่งตามขนาดของโครงการ คือ 1) โครงการขนาดเล็ก ในวงเงินไม่เกิน 50,000 บาท 2) โครงการขนาดกลาง วงเงินเกิน 50,000-300,000 บาท และ 3) โครงการขนาดใหญ่ วงเงินเกิน 300,000 บาท ขึ้นไป

2) การให้บริการกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) การกู้ยืมรายบุคคล รายละไม่เกิน 30,000 บาท และ
- 2) การกู้ยืมรายกลุ่ม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน กลุ่มละไม่เกิน 100,000 บาทโดยการกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ต้องชำระเงินคืนเป็นรายงวดทุกเดือน ระยะเวลา 3 ปี โดยไม่คิดดอกเบี้ย

สวัสดิการที่ผู้สูงอายุเข้าถึง ได้แก่ 1) ชมรมผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสสวัสดิการทางสังคม เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) ชมรมข้าราชการบำนาญบ้านนาญ 4) ชมรม อสม. 5) โรงเรียนผู้สูงอายุ กล่าวคือ เทศบาลเข้ามาดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การดำเนินงานกำหนดโดยเทศบาล 6) ถนนสายบุญ กล่าวคือ เทศบาลเข้ามาดำเนินการในแต่ละเดือน ซึ่งเงินหรือของใช้ที่ได้จากถนนสายบุญ ส่วนหนึ่งจะนำไปถวายพระสงฆ์และจัดสรรให้ผู้สูงอายุที่มีความยากจน 7) กลุ่มจักรสานและทอเสื่อ ซึ่งโครงการ/ชมรมทั้งหมดจะใช้รูปแบบการบริหารจัดการของเทศบาลในวงจรวัดเดียวกันทั้งหมด

5. กองทุนสวัสดิการจากฐานการช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาส

เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่ริเริ่มจากการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ต่อมาได้ขยายสู่การจัดสวัสดิการเพื่อดูแลกัน เช่น ถนนสายบุญ เป็นต้น

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการสวัสดิการผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในเบื้องต้นประเด็นสำคัญที่พื้กำเนิดผลการศึกษามาอภิปราย คือ การจัดสวัสดิการบนฐานของชุมชน ซึ่งเน้นอภิปรายไปที่การจัดสวัสดิการโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตามรายละเอียด ดังนี้

การสวัสดิการผู้สูงอายุ มุ่งเน้นรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน ทั้งสิ่งของ เงินทุน การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่นกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำเร็จ เสกขุณ ทต (2553) ได้ศึกษา สวัสดิการชุมชนเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษา ตำบลหนองแวงโสภนระ จังหวัดขอนแก่น พบว่า บริบทและพัฒนาการของการจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชน ตำบลหนองแวงโสภนระเป็นชุมชนท้องถิ่นในชนบทอีสาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือ ทำนา สภาพสังคมการอยู่ร่วมกันด้วยการพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ นอกจากนี้การจัดสวัสดิการของชุมชนบ้านอ้อยยังเชื่อมโยงกับแนวคิดอุดมการณ์ทางศาสนา และการสร้างแนวทางการช่วยเหลือทางการเงินในชุมชน สวัสดิการจะเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งก็รวมไปถึงกลุ่มผู้สูงอายุด้วย ดังงานวิจัยของ สุภากร เอี่ยมเสื่อ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในประเด็น 1) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนรากฐานวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน แนวทางที่เกิดจากการวิเคราะห์ร่วมกันในการจัดสวัสดิการชุมชนฐานวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน 2) รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบนฐานการออม เน้นการรื้อฟื้นระบบการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมค่านิยมในการออม สร้างคุณค่าของการให้และการรับอย่างมีศักดิ์ศรี ดำเนินการโดยให้สมาชิกออมเงินผ่านองค์กรชุมชนโดยใช้ชื่อว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองโน” เพื่อนำเงินออมที่ได้มาจัดสวัสดิการแก่สมาชิก 6 ประเภท ได้แก่ 1) การเกิด 2) การเจ็บป่วย 3) การเสียชีวิต 4) ทุนการศึกษา 5) คนชรา 6) คนพิการ ผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนฯ ซึ่งได้จากการคัดเลือกตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ

ปัญหาในการสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัญหาหลักคือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการ

ของผู้สูงอายุในหลายๆด้าน ปัญหาด้านการบริหารงานที่รวมศูนย์อยู่คณะกรรมการชุมชน ส่งผลให้ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรและขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิก รวมทั้งการระดมทุนที่มุ่งเน้นเงินทุน พิจารณาจากรูปแบบสวัสดิการส่วนใหญ่ถูกจัดสรรในรูปตัวเงินทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรรัตน์ กลิ่นจันทร์ (2553) ได้ศึกษาความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลบางพูด อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นการกระบวนการบริหารและการมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนมีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากเกินไป ทำให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมได้น้อย การระดมทุนมุ่งเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังมีได้มองไปถึงทุนทางสังคมด้วย และมุมมองของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนของคณะกรรมการกองทุนแคบไป กล่าวคือมองเฉพาะเรื่องเงิน กองทุนยังไม่ข้ามพ้นไปยังทุนทางสังคม ด้านประชาสัมพันธ์เผยแพร่ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่ม ในขณะที่การสวัสดิการผู้สูงอายุ ที่เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิได้เป็นอุปสรรคเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนเท่านั้น ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ ไพรัช บวรสมพงษ์ (2553) ศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการสวัสดิการผู้สูงอายุ กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี หากแต่การดำเนินการดังกล่าว ที่ยังคงมีอุปสรรคและข้อจำกัด ซึ่งต้องการการส่งเสริมหนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีบทบาทในการส่งเสริมหนุนการทำงานของคณะกรรมการกองทุนฯ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของกองทุนที่ได้กำหนดไว้โดยเน้นที่มีมิติด้านการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุ

- 1.1 ควรจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ หรือจัดให้มีการดูงานในท้องที่ต่างๆ
- 1.2 ควรให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ
- 1.3 ควรมีหอกระจายข่าว หรือวิทยุชุมชน เพื่อเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เช่น การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ หรือสิทธิที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 1.4 ควรมีกิจกรรมที่สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัว และชุมชนให้หลากหลายขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมเชิงนโยบายของผู้ด้อยโอกาสอื่นในสังคม ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ควรศึกษาเปรียบเทียบสภาพปัญหาและแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตเมืองกับชนบท เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมพื้นที่เมืองและชนบท

ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2540). *สวัสดิการสังคมทางแก่วิกฤตสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.
- ชัยชนะ ศุภรัตน์โกคา, โชติกา สุขรุจิ, สุปราณี เขยชม, มณฑินี จักรสิรินนท์ และกุลภรณ์ อ้นนานนท์. (2549). *รายงานฉบับสมบูรณ์: โครงการสร้างและขยายโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ*. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2547). *สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน: แนวคิด นโยบาย แนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- _____. (2549). *สวัสดิการสังคมในมิติกินดี อยู่ดี มีสุข มีสิทธิ*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- นารีรัตน์ จิตรมนตรี และ สาวิตรี ทยานศิลป์. (2552). *การทบทวนองค์ความรู้และแนวทาง การจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): ม.ป.พ.
- บุหลัน ทองกลีบ. (2550). *บทบาทภาครัฐในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไม้ป่า ธีรานันท์. (2552). *การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2557). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วรเวศม์ สัวรรณระดาและวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2553). *สวัสดิการยามชราบำนาญแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สมชาย ฤกษ์นันท์. (2551). *การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ (เบี้ยยังชีพ) ในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษา : เทศบาล ตำบลชนแดน อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (ม.ป.ป.). (2546). *คู่มือสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. (2553). *กรอบทิศทาง การ จัดสวัสดิการทางสังคมอย่างยั่งยืน ในช่วง แผนฯ 11*. สำนักยุทธศาสตร์และการ วางแผนพัฒนาทางสังคม: ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *ผู้สูงอายุ (Millennium Development Goal)*. เอกสารประกอบการสัมมนา ณ เมืองทองธานี กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *กรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ.
- สุกรี แก้วมณี และ สมศักดิ์ อมรสิริพงษ์. (2552). *รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ศูนย์ธุรกิจที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนา.
- สุภาณี อ่อนชื่นจิตร และ ฤทัยพร ตรีตรง. (2549). *การบริการสุขภาพที่บ้าน Home Health Care Service*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์: ม.ป.พ.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2549). *ชุมชนคนไท*. กรุงเทพฯ: เคล็ดลับไทย.
- สุเทพ เชาวลิต. (2527). *สวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.
- เสาวลักษณ์ คงยิ่ง. (2551). *รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรฐานสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลพรุพี อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วรเวศม์ สุวรรณระดา. (2557). *ปฏิรูปบำนาญภาครัฐ: ก้าวสู่สังคมสูงวัยด้วยบำนาญอันมั่นคงและระบบการคลังที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันทนีย์ วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และกิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2553). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.